

מאנשים בעלי עניין לאוכלוסיות: תיעוש הפרופיילינג

הופעת הפרופיילינג – מהבדיקה הידנית הממוקדת של "אנשים בעלי עניין" ספציפיים ועד למעקב האוטומטי הרציף אחר אוכלוסיות שלמות – מייצגת אחת מההתמרות העמוקות ביותר בהפעלת הכוח, בתפקיד הטכנולוגיה, ובגבולות האוטונומיה האישית. מה שהיה דורש מאמץ אנושי משמעותי, עדיפויות מוסדיות ובחירה מכוונת, התפתח לתשתית חלקה שמייצרת, מאגדת ומנתחת נתונים התנהגותיים של מיליארדי אנשים בזמן אמת, לעיתים קרובות כתוצר לוואי מקרי של חיי יום-יום רגילים.

ההתמרה הזו לא הייתה מוכתבת על ידי הטכנולוגיה בלבד. היא צמחה מתוך אינטראקציה של התרחבות בירוקרטית, משברי ביטחון חוזרים, תמריצים כלכליים הקשורים למונטיזציה של נתונים, והפחתה מתמדת בעלות השולית של איסוף, אחסון והסקה של נתונים. התוצאה אינה פשוט "יותר מעקב", אלא משטר שונה באופן מהותי: כזה שמחליף חיכוך טבעי במדרג חסר חיכוך, שיקול דעת אנושי באוטומציה אלגוריתמית, וחשד יוצא דופן כלפי המעטים בתצפית בסיסית על הרבים.

בליבתו טמון מטמורפוזת בסיסית: הפרופיילינג עבר **ממלאכה אמנותית** – סלקטיבית, עתירת עבודה ופרשנית – ל**תהליך תעשייתי** – אוניברסלי, אוטומטי וחזוי. מה שיבוא להלן עוקב אחר ההתמרה הזו, ומזהה את הרגעים שבהם האילוצים התפרקו והיכולות החדשות התגבשו למערכת של הסקה רציפה, רחבת-אוכלוסייה.

I. היסודות: פרופיילינג כפרקטיקה סלקטיבית ידנית

פרופיילינג, בצורתו הבסיסית ביותר, כולל איסוף ושיטתי של מידע כדי להסיק מאפיינים, לחזות התנהגות או להקצות קטגוריות של סיכון. מקורותיו נעוצים עמוק בעת העתיקה.

אימפריות עתיקות ערכו מפקדים לא רק לצורכי מיסוי או גיוס, אלא גם לסיווג. רשויות רומיות ומנהלים אימפריאליים סינייים מינו אוכלוסיות לפי עיסוק, נאמנות ומעמד, ויצרו מפות יחסיות מוקדמות שיכלו לזהות איומים פוטנציאליים. מוסדות דתיים שמרו רישומים של לידות, נישואין, וידויים והתנהגות מוסרית, ובנו גרפים חברתיים פרוטו שחשפו רשתות של השפעה וסטייה.

עם זאת, למערכות אלו היה מאפיין מגביל משותף: **המידע היה יקר**. איסוף, אימות, אחסון ופירוש נתונים דרשו עבודה אנושית משמעותית. כתוצאה מכך, הפרופיילינג נשאר **סלקטיבי, episodic ומוגבל**. הוא התמקד באליטות, מתנגדים או קבוצות רלוונטיות אסטרטגית – לא באוכלוסיות שלמות.

הסלקטיביות הזו נמשכה גם באירופה המודרנית המוקדמת, גם כאשר המדינות הרחיבו את מנגנון המעקב שלהן. מאמצי מודיעין כיוונו לכופרים, יריבים פוליטיים, מבריחים וסוכנים זרים באמצעות מודיעים, חטיפת התכתבות ומעקב פיזי. חדרי השחור (**cabinets noirs**) של צרפת ומדינות אחרות גילמו גישה זו: צוותים של פקידים פתחו מכתבים באופן ידני, העתיקו אותם וסגרו אותם מחדש למשלוח. הפעולות הללו היו מוגבלות מטבען. הן התמקדו במטרות בעלות ערך גבוה כי כל דבר רחב יותר היה בלתי אפשרי לוגיסטית.

גם בשלב זה, כוחם של **נתוני מטא** היה מובן היטב. מידע על תקשורת – שולח, נמען, זמן ומסלול – יכול היה לחשוף רשתות וכוונות מבלי לדרוש גישה לתוכן. שערוריית הריגול של דואר בריטניה ב-1844 הביאה זאת למודעות ציבורית חדה. המהפכן האיטלקי ג'וזפה מציני, גולה בלונדון, חשד שמכתביו נפתחים על ידי

הרשויות לבקשת מעצמות זרות. הוא ותומכיו הניחו זרעי פרג וגרגרי חול בתוך המעטפות כסמנים; כשהמכתבים הגיעו מופרעים, דחף מציני את חבר הפרלמנט הרדיקלי תומס דאנקומב להעלות את הנושא בפרלמנט. השערורייה שהתעוררה חשפה פתיחת מכתבים שיטתית על פי צווים שהוציא שר הפנים סר גיימס גרהם, מה שהצית זעם, חקירות פרלמנטריות ובסופו של דבר את ביטול המחלקה הסודית של דואר בריטניה. זו הייתה אחת מהבהלות הפרטיות המודרניות הראשונות, והדגישה כיצד נתונים יחסיים בלבד יכולים לפרק רשתות קשר.

בתגובה, צמחו נורמות משפטיות כמו "סודיות ההתכתבות" (**Briefgeheimnis, secret de la correspondance**). עקרונות אלה הגבילו את השימוש בנתוני תקשורת אך ורק למטרות תפעוליות כמו משלוח, ואסרו ניצול משני למטרות מעקב או פרופיילינג. הרעיון הבסיסי היה פשוט אך עמוק:

נתונים שנוצרו למטרה ספציפית לא צריכים להיות משומשים מחדש לבניית פרופילים רחבים יותר של אנשים או רשתות.

עיקרון זה יישמע לאורך מאות שנים – אך בסופו של דבר יתפרק תחת לחץ טכנולוגי ומוסדי.

II. המאה הבירוקרטית: הרחבה ללא אוטומציה

המאה ה-20 הרחיבה את הפרופיילינג באופן דרמטי תוך שמירה על רבים מהאילוצים הקודמים. דרישות המלחמה הכוללת חייבו איסוף מידע חסר תקדים. צנזורת דואר, מודיעין אותות ופיצוח קודים הרחיבו מעקב מעבר לאליטות לאוכלוסיות רחבות יותר. מוסדות כמו הסוכנות לביטחון לאומי מיסדו יירוט בקנה מידה גדול, בעוד סוכנויות פנים אספו תיקים נרחבים על קבוצות פוליטיות, רדיקלים חשודים ורשתות פשע.

עם זאת, הפרופיילינג נשאר **ממוקד באופן בסיסי**. האזנות סתר היו קשורות לאנשים או קווים ספציפיים. תיקי מודיעין נערכו על ידי אנליסטים אנושיים. גם כאשר הנפח גדל, **תשומת הלב האנושית נותרה הצוואר הבקבוק**.

מערכות מחשוב מוקדמות (שנות ה-50 עד ה-70) החלו לשנות את היקף שמירת הרישומים. ממשלות וחברות דיגיטלו רשימות רווחה, היסטוריות אשראי ומאגרי נתונים פיליים, ואפשרו אחזור והצלבה מהירים יותר. אך מערכות אלה עדיין פעלו על **רישומים נפרדים**, לא על זרמים רציפים של התנהגות.

עד שנות ה-70, חששות לגבי "בנקי נתונים" מרכזיים עוררו תגובות משפטיות. חוק הפרטיות האמריקאי של 1974 וחוקי הגנת נתונים אירופיים מוקדמים הכניסו עקרונות של הגבלת מטרה, מזעור נתונים ושקיפות. מסגרות אלה הרחיבו את ההיגיון של סודיות ההתכתבות לעידן הדיגיטלי.

עם זאת, הן נבנו על הנחה מכרעת: שגביית נתונים היא **מוגבלת ומקוטעת**. הן ויסתו רישומים – לא זרמים. הנחה זו עמדה להתמוטט בקרוב.

III. נקודת המפנה: מרישומים לפסולת נתונים

השבר המכריע מתרחש בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות האלפיים עם עליית האינטרנט – לא רק כמדיום תקשורת, אלא כתשתית שמייצרת נתונים באופן רציף.

מערכות דיגיטליות מייצרות **פסולת נתונים**: מטא-נתונים שנוצרים אוטומטית כתוצר לוואי של פעילות רגילה. כל חיבור, שאילתה, קליק ותנועה מייצרים עקבות שניתן לרשום, לאחסן ולנתח בעלות זניחה.

זה מסמן את השינוי המכריע:

הפרופיילינג מפסיק להיות פעילות שמתבצעת על נתונים והופך לתשתית שמייצרת אותם באופן רציף.

ספקי שירותי אינטרנט לוכדים יומני חיבור, שאילתות DNS ומידע ניתוב, וחושפים דפוסי התנהגות גם ללא גישה לתוכן. בניגוד למטא-נתונים דואריים – ארעיים ומבזרים – מטא-נתונים דיגיטליים הם מתמשכים, מרכזיים וניתנים לחיפוש באופן טריוויאלי.

מעל תשתית זו, הפכו פלטפורמות כמו גוגל ומטא את הפרופיילינג למודל כלכלי ליבה. מנועי חיפוש לוכדים כוונה; רשתות חברתיות ממפות קשרים; מערכות ניידות עוקבות אחר תנועה. עוקבים משובצים מרחיבים את הראות על פני חלקים נרחבים של הרשת. פיקסלים למעקב של מטא, הקיימים בכשליש מהאתרים הפופולריים בעולם, עוקבים אחר פעילות הרבה מעבר לפלטפורמות שלהם, ולעיתים קרובות לוכדים אותות רגישים מהקשרים בריאותיים, פיננסיים או פוליטיים.

מתעורר מימוש קריטי בסביבה זו:

התוכן הופך למיותר ברוב המקרים. במקרים רבים, דפוסים יחסיים אינם רק תחליפים למשמעות – הם שימושיים יותר מבחינה אנליטית מהתוכן עצמו.

מטא-נתונים אינם רק מציינים שהתקשורת התרחשה; הם מאפשרים **שחזור הסתברותי של התוכן**. מי מתקשר עם מי, מתי, כמה פעמים ובאיזה הקשר רחב יותר יכול להגביל בחזקה את מה שמתקשר. מידע זמין לציבור – שייכויות משותפות, תפקידים מקצועיים, עמדות פוליטיות, קשרים חברתיים – מצמצם עוד יותר את מרחב הפרשנויות הסבירות.

עם הזמן, הגבלות אלה הופכות חיזויות. מטא-נתונים אינם רק תיאוריים; הם יוצרים. הם אינם רק מלווים תוכן – הם לעיתים קרובות **מקריבים או מסיקים** אותו, במיוחד כאשר הם מצטברים בקנה מידה גדול.

שאילתות חיפוש חושפות כוונה. תדירות תקשורת חושפת עוצמת קשר. נוכחות משותפת חושפת שייכות בקנה מידה מספיק, אותות אלה מתכנסים למודלים התנהגותיים מדויקים מאוד שמבטלים לעיתים קרובות את הצורך בגישה ישירה לתוכן.

מערכות תאגידיות מיעלות התנהגות לצורכי מונטיזציה; מערכות מדינה מגבילות אותה לצורכי שליטה – אך שתיהן מסתמכות על אותו מנגנון בסיסי: **חיזוי באמצעות הסקה התנהגותית בקנה מידה גדול**.

IV. זהות ללא מוצא: עוגנים מתמשכים

מאפיין מגדיר של פרופיילינג תעשייתי הוא הופעת **זהות מתמשכת**.

מערכות קודמות הסתמכו על מזהים משתנים – שמות, מסמכים, כתובות – שניתן היה לשנות או להסתיר. מערכות מודרניות משחזרות זהות באמצעות אותות חופפים:

- טביעות אצבע של מכשירים
- דפוסי התנהגות
- גרפים חברתיים
- סמנים ביומטריים (פנים, הליכה, קול)

תמונות משותפות לציבור משמשות כעוגנים עמידים. גם כאשר אנשים משנים חשבונות או מאמצים שמות בדויים, מערכות זיהוי פנים – במיוחד בהקשרים מדינתיים או מודיעיניים – יכולות לחבר מחדש זהויות בין מאגרי נתונים. נוכחות משותפת בתמונות או באירועים משותפים מחזקת עוד יותר קשרים מוסקים.

זרות אינה עוד דבר שאדם מכריז עליו, אלא דבר שמוסק באופן רציף.

זה מבטל חלק גדול מהחיכוך שפעם הגביל מעקב. זיהוי אינו תלוי באות בודד; הוא צומח מהכפילות בין רבים.

V. מיזוג: מנקודות נתונים לאונטולוגיות

שיא ההתפתחות הזו הוא **מיזוג נתונים**: שילוב של מאגרי נתונים שונים במערכות אנליטיות מאוחדות.

פלטפורמות כמו חברת פלנטיר טכנולוגיות מאגדות רישומים ממשלתיים, עסקאות פיננסיות, פעילות מדיה חברתית, נתוני מיקום ומטא-נתונים של תקשורת למודלים קוהרנטיים של אנשים ורשתות. מערכות אלה בונות אונטולוגיות דינמיות שמאפשרות לאנליסטים לשאול על קשרים, לזהות דפוסים וליצור חיזויים.

דוגמה קונקרטית ממחישה את השינוי. באכיפת חוקי הגירה, כלי ה-ELITE (Enhanced Leads Identification and Targeting for Enforcement) של פלנטיר ממלא מפות במטרות פוטנציאליות, שואב מסוגי ויזה, נתוני תעסוקה, מטא-נתונים של טלפונים, קשרים חברתיים ואפילו מידע כתובות ממדיקייד או ממשרד הבריאות ושירותי האדם, כדי להקצות "ציוני ביטחון כתובת" וליצור תיקים. קצינים יכולים לזהות שכונות "עשירות במטרות" לפעולות, לסמן אנשים לא רק על סמך ראיות ישירות אלא משום שחתימתם ההתנהגותית והיחסית דומה למקרים שזוהו קודם. מיזוג דומה מופיע בכלים כמו ImmigrationOS, שמשלב היסטוריית נסיעות, נתונים ביומטריים ונתונים חברתיים לצורך עדיפות.

חשד אינו מתגלה עוד – הוא **מיוצר**.

פרופיילינג אינו רק מתעד מציאות; הוא בונה אותה באופן פעיל על ידי חשיפת קשרים הסתברותיים שהופכים לפעילים מבצעית.

VI. מהסבר למניעה מראש

פרופיילינג מסורתי היה ברובו רטרואספקטיבי. הוא ביקש להסביר פעולות עבר – מי ביצע פשע, מי ארגן מזימה, מי היווה איום.

פרופיילינג תעשייתי הוא חיזוי ומניעתי מראש. הוא מזהה:

- מי עלול לבצע פשע
- היכן עלולה להתרחש פשיעה
- מי עלול להפר, להתקצן או לסטות

לוגיקה זו מושווה לעיתים קרובות לחזון המתואר ב-**דו"ח המיעוט**, שבו אנשים נעצרים לפני ביצוע פשעים. בעוד למערכות עכשוויות חסרה ראייה חזונית חד-משמעית, הדמיון המבני ברור: כלי משטרה חיזויים מנתחים נתונים היסטוריים, שיחות 911, קוראי לוחיות רישוי ואותות חברתיים כדי לייצר "רשימות חמות" או ציוני סיכון.

מערכות מודרניות פועלות על בסיס הסתברות. אנשים מסומנים לא משום שהם יפעלו, אלא משום שהם **דומים סטטיסטית לאחרים שעשו זאת**.

השינוי עדין אך עמוק:

אנשים אינם נשפטים עוד בעיקר על סמך מעשיהם, אלא על פי עמדתם בנוף הסתברותי.

חשד הופך למבני – מיוצר באופן רציף במקום להיות מופעל על ידי אירועים נפרדים.

VII. החוק בעידן ההסקה

מסגרות משפטיות כמו תקנת הגנת הנתונים הכללית (GDPR) מנסות להטיל מגבלות באמצעות הסכמה, שקיפות ומזעור. עם זאת, הן נתקלות באילוצים מבניים.

רוב המערכות המשפטיות מסדירות **נתונים כאובייקט**. פרופיילינג מודרני שואב את כוחו **מיחסים והסקות**, שקשה בהרבה להגדיר, לצפות או להגביל.

אתגרים נוספים כוללים:

- זרימות נתונים רציפות בין תחומי שיפוט
- חריגים רחבים לביטחון לאומי ול"אינטרסים לגיטימיים"
- מערכות אלגוריתמיות אטומות העמידות בפני פיקוח

התוצאה היא אי-התאמה מתמשכת:

מסגרות משפטיות שתוכננו לעידן הרישומים מתקשות לשלוט בעידן של הסקה חיזוית רציפה.

VIII. אי-השוויון בכוח

תיעוש הפרופיילינג מייצר חוסר איזון מבני.

אנשים מייצרים נתונים באופן רציף באמצעות השתתפות בחיים המודרניים. הימנעות אפשרית אך יקרה ולא שלמה. ב meanwhile:

- חברות שומרות על מערכות אטומות המוגנות בסודיות
- מדינות ניגשות ומשלבות נתונים באמצעות סמכות משפטית או שותפויות
- מורכבות טכנית מסתירה אחריות

התוצאה היא אי-שוויון ברור:

הרבים הופכים לקריאים; החזקים נשארים אטומים יחסית.

IX. הפנמה: פרופיילינג וויסות עצמי של ההתנהגות

מעבר להיבטים המוסדיים והטכנולוגיים שלו, תיעוש הפרופיילינג מייצר התמרה פסיכולוגית עמוקה. מעקב אינו פועל עוד ככוח חיצוני בלבד; הוא הופך לפנימי.

דינמיקה זו צופה מישל פוקו בניתוח הפנופטיקון שלו: עיצוב כלא תיאורטי של ג'רמי בנת'ם שבו אסירים, הנראים למשקיף מרכזי שהם אינם רואים, מפנימים משמעת ומסדירים את התנהגותם שלהם תחת אי-הוודאות של צפייה מתמדת. כוחו של הפנופטיקון טמון לא בתצפית מתמדת אלא ב**צפייה** לה.

פרופיילינג תעשייתי מרחיב את ההיגיון הזה באופן דרמטי. אנשים פועלים בסביבות שבהן פעולותיהם עלולות להירשם, להינתח ולהתפרש בדרכים אטומות – על ידי פלטפורמות שמיעלות מעורבות או מדינות

שמעריכות סיכון. התוצאה היא מעבר ל**ויסות עצמי**.

זה מתבטא ב:

- צנזורה עצמית בפוסטים, חיפושים או קשרים
- הימנעות מקבוצות, נושאים או מיקומים מסוימים
- התאמה לנורמות הנתפסות כדי למזער ציוני סיכון
- שינוי התנהגות בהקשרים דיגיטליים ופיזיים

חשוב מכך, ההתאמות הללו אינן דורשות כפייה מפורשת. הן נובעות מהציפייה.

השליטה מופעלת לא רק דרך מה שהמערכות עושות, אלא דרך מה שאנשים נמנעים מלעשות.

ההשפעות חורגות מעבר לאנשים. כשאנשים מצנזרים את עצמם וממיינים את עצמם, הנתונים שנוצרים מחזקים דפוסים, ומעצבים חיזויים עתידיים. המערכת אינה רק צופה במציאות – היא מעצבת אותה בעדינות, ויוצרת לולאות משוב שמנרמלות ציות.

X. סוף המעקב הסלקטיבי

פרופיילינג עבר התמרה בסיסית:

- **ממוקד לאוניברסלי**
- **מידני לאוטומטי**
- **מרטרוספקטיבי לחיזוי**
- **מפוצל למשולב**

מערכות קודמות היו מוגבלות על ידי חיכוך – עלות, זמן, תשומת לב אנושית. מערכות תעשייתיות מסירות אילוצים אלה. מעקב הופך לסביבתי. הכללה הופכת לברירת מחדל.

העיקרון שלפיו נתונים צריכים לשרת רק את מטרתם המיידית פינה את מקומו לפרדיגמה שבה **כל נתון עלול להיות מנוצל**.

XI. סיכום: מחיר ההשתתפות

הקשת הארוכה מסודיות הדואר ועד למיזוג נתונים דיגיטלי חושפת דפוס עקבי: כל הרחבה טכנולוגית מגדילה את היקף הפרופיילינג, בעוד תגובות משפטיות וחברתיות מפגרות אחריה. מה שמבדיל את ההווה הוא המבני. פרופיילינג אינו עוד פעילות מכוונת כלפי אנשים ספציפיים – הוא תשתית שבתוכה אנשים קיימים.

קטגוריית "אדם בעל עניין" מתמוססת. כולם הופכים נתונים להערכה רציפה.

ההתמרה הזו נתמכת לא רק על ידי כוח המדינה, אלא על ידי תמריצים כלכליים. פלטפורמות שנראות חינוכיות פועלות באמצעות חילוף נתונים התנהגותיים. הביטוי "**אם אינך משלם עבור המוצר, אתה המוצר**" לוכד אינטואיציה – אך ממעיט במציאות.

מה שמיוצר אינו האדם עצמו, אלא **מודל חיזוי של האדם** – נייד, ניתן לפעולה ולעיתים קרובות בלתי נגיש לאדם שהוא מייצג.

אתגר מרכזי טמון בפער בין תפיסה למציאות.

ראשית, אנשים ממעיטים בהשפעה של מה שידוע. פרופיילינג פועל באמצעות קשר. קשרים – עבר, חלשים או עקיפים – יכולים לעצב תוצאות. קשר למישהו שהופך בלתי רצוי בהמשך עלול להשפיע על הזדמנויות. אדם נשפט לא רק באופן אישי, אלא גם יחסי.

שנית, אנשים ממעיטים בהיקף של מה שניתן לדעת. מערכות מסיקות תכונות רגישות – פוליטיות, דתיות, מיניות, כלכליות – לא מהצהרה מפורשת, אלא מדפוסים. ההסקות הללו הופכות לפעילות ללא קשר לדיוקן.

אנשים מוערכים לא רק על מה שהם חושפים, אלא על מה שניתן להסיק – ועל מי הם קשורים אליו.

השתתפות בחיים הדיגיטליים כוללת אפוא חילופין מובלע: נוחות תמורת קריאות. חילופין זה אינו שקוף ואינו ניתן למשא ומתן.

האתגר אינו לעצור את הנתונים, אלא להגביל אותם – להחזיר חיכוך, לאכוף גבולות ולהבטיח אחריות.

השאלה המרכזית ברורה:

האם ההתערבות תתרחש לפני שהתשתית של פרופיילינג קבוע הופכת מוטמעת עמוק מדי כדי לאתגר אותה בצורה משמעותית?

בהיעדר התערבות כזו, מחיר ההשתתפות אינו רק נתונים – אלא השחיקה ההדרגתית של הגבול בין להיות נצפה, להיות מוסק, ובסופו של דבר להיות מוגדר.